

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 9

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 274 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-sentyabrda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessor
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeovich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Tijorat banklari kredit portfelini boshqarishning bozor mexanizmlari va ularni joriy etishdagi muammolar	21
Yusupov Shoxzod Maxmatmurodovich	
Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish davrlari ekonometrik modelini yaratish masalalari	24
Abdullayev Farxod Ozodovich	
Marketing yondashuvi asosida Sirdaryo viloyatining investitsion salohiyatini baholash usullari	35
Xolmurotova Diyoraxon Ibragimovna	
Bevosita soliqlar ma'muriyatchiligi	41
Idirisov Alisher Otajonovich	
Soliq nazorati va transfert narxni belgilashda soliq nazoratini tashkil etishning xorij tajribalari	46
Abdiev Jaxongir Ibragimovich	
Soliq siyosati va strategiyasining ilmiy-nazariy tahlili	53
Djumaniyazov Marks Quranbaevich	
Pestel tahlili – muvaffaqiyatli investitsiya qarorlarini qabul qilish asosi	60
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari	67
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
The significance, problems and solutions of the green economy in the New Uzbekistan economy	74
Sattorova Mehriniso, Ibragimova Gulchehra Tohirovna	
O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni soliqqa tortishning joriy qilinishi va rivojlanish tendensiyasi	79
Otamuradov Nuriddin Najmiddinovich	
Korporativ boshqaruvni innovasion rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari	87
Xalmuradov Elmurod Dilmuradovich	
Международный опыт стимулирования инновационной деятельности	93
Абдиуалиева Гулзада Азатовна	
How does foreign direct investment promote economic growth?	98
O'tkirova Bonu Azamat kizi	
Mintaqalarni barqaror rivojlantirishning konseptual asoslari va ular evolyutsiyasi	102
Umarov Abduvaxob Tursunovich	
Technological Innovations of Electronic Payment Systems	107
Mirkomil Boboyorov Murodullaevich	
Ta'lim xizmatlari sohasida davlat-xususiy sherikligining rivojlanishida xorij tajribasining o'rni va ahamiyati	115
Imomov Xolmurod Norqul o'g'li	
O'zbekiston iqtisodiyotiga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investisiya va xorijiy kreditlar jalb qilish samaradorligi tahlili	119
Maksudov Abdumalik Xodievich	
Davlat ehtiyojlari uchun tovarlar (ishlar, xizmatlar) xarid qilishni takomillashtirish	124
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	
Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	129
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	

Turizmda innovatsiyalarni qo'llash imkoniyatlari.....	133
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li	
Davlat budgetining solikli daromadlari tahlili	139
Abduraimova Nigora Radjabovna	
Soliq yuki soliq tizimining qanchalik samarali ekanligini aniqlovchi muhim mezon	143
To'la'kov Ulug'bek Toshmamatovich	
O'zbekiston sanoat korxonalarida xom ashyo resurslaridan samarali foydalanishning hozirgi holati, muammolari va mintaqaviy xususiyatlari (qashqadaryo viloyati misolida)	151
Ochilov Akram Odilovich, Xazratov Sarvar Ibragimovich	
Состояние туристической инфраструктуры Ташкентской области.....	156
Гаппарова Майрамхон Зафар кизи	
Sanoatlashuvning ekologik ta'siri va "yashil" iqtisodiyotga o'tishning asoslari	161
Nosir Maxmudov, Lola Azimova	
Iqtisodiyotni raqamlashtirishda sinergetik ta'sirning nazariy asoslari	167
Maxmudova Zoxida Maqsudali qizi, Normurodov Xusan	
Davlat budjeti xarajatlaridansamarali foydalanishni takomillashtirish.....	173
Sherxon Tuychiyev	
Savdo korxonalarida ta'minot zanjirining asosiy bosqichlari va muammolari.....	177
Ergashev Jahongir Baxodirovich	
Kichik biznes subyektlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirish yo'llari	180
Ergashev Firuz Baxodirovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Budget tashkilotlarida qurilish-ta'mirlash xarajatlari hisobining asoslari.....	184
Azizova Zilola Lochin qizi	
Xorijiy mamlakatlarda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahallilashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning o'ziga xos jihatlari	191
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
Suv ekologiyasining asosiy yo'nalishi va uning fandagi o'rni.....	200
Musayeva Muqaddas Abdurashid qizi	
Анализ прибыли агропромышленности	204
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Systematic analysis of briquette mass pressing equipment approach	209
Kobilov Khasan Khalilovich, Sharipova Nazira Rakhmatilloevna	
An Econometric Assessment of the Effects of Fintech on Economic Growth in Developed Countries	213
Anvarkhonov Abdulatifkhon Jamshidkhon ugli	
Raqamli iqtisodiyot rivojida korporativ boshqaruv faoliyatining roli	216
Muxitdinov Ulug'bek Diyarovich	
Значение промышленной сети в развитии деятельности предприятий малого бизнеса.....	221
Кодиров Жавлонбек Нематуллаевич	
Tadbirkorlik kambag'allikni qisqartirishning asosiy yo'nalishi.....	225
Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich	
Kichik biznes subyektlarida mahsulot ishlab chiqarishda innovatsiyani joriy etish masalalari	230
Mirzayev Kobii Nosirjonovich	
Investisiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini rivojlantirish mexanizmlari.....	236
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
Innovation iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida sifat menejmentini joriy etishning nazariy-uslubiy masalalari.....	242
Zarina Ashurova	

Social media marketing strategies for small businesses.....	247
Mannonov Shahzod Istam ugli	
Xalqaro shartnomalar qoidalarini qo'llashning xalqaro va milliy uslubiy tamoyillarining o'zaro ta'siri	250
Rajapov Shuxrat Zaripbaevich	
Neft-gaz, yoqilg'i energetika sanoati sohasidagi yirik soliq to'lovchilarda soliq nazoratini samarali tashkil etish va takomillashtirish masalalari	258
Abdullaev Shuxrat Sultanbaevich	
Суть и значимость инновационных технологий в региональном управлении	266
Муминов Фазлиддин Хусниддин угли	

MAMLAKATIMIZDA OZIQ-OVQAT SANOATINI RIVOJLANISH HOLATI VA UNING DOLZARBLIGI

Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti "Buxgalteriya hisobi va iqtisodiy tahlil" kafedrasida katta o'qituvchisi, PhD

Annotatsiya: Maqolada mamlakatimizda oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyatini statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilgan va bu sanoatni rivojlantirish, unga ta'sir etuvchi omillarni o'rganish, kuchli raqabat sharoitida oziq-ovqat ishlab chiqaruvchi korxonalarni har tomonlama rivojlantirish respublikada amalga oshirilayotgan asosiy vazifalardan biri sifatida belgilanadi. Tadqiqot ishida oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyatini samarali boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari nazariy va amaliy ma'lumotlar asosida o'rganilgan hamda sanoat korxonalarining boshqaruv mexanizmi bo'yicha tavsiyalar keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: sanoat, oziq-ovqat sanoati, boshqaruv, boshqarish mexanizmi, eksport, import, boshqaruv strukturas, ixtisoslashuv, inson omili, mehnat taqsimoti.

Abstract: The article analyzes the activities of food industry enterprises in our country on the basis of statistical data and defines the development of this industry, the study of the factors affecting it, the comprehensive development of food production enterprises in strong competitive conditions as one of the main tasks carried out in the Republic. In the research work, the specifics of effective management of the activities of enterprises of the food industry are studied on the basis of theoretical and practical data and recommendations on the management mechanism of industrial enterprises are presented.

Key words: industry, food industry, management, management mechanism, export, import, management structure, specialization, human factor, division of labor.

Аннотация: В статье анализируется деятельность предприятий пищевой промышленности в нашей стране на основе статистических данных, и развитие этой отрасли, изучение факторов, влияющих на нее, всестороннее развитие предприятий пищевой промышленности в условиях жесткой конкуренции определяются как одна из основных задач, реализуемых в республике. В исследовательской работе изучены особенности эффективного управления деятельностью предприятий пищевой промышленности на основе теоретических и практических данных, а также даны рекомендации по механизму управления промышленными предприятиями.

Ключевые слова: промышленность, пищевая промышленность, менеджмент, механизм управления, экспорт, импорт, структура управления, специализация, человеческий фактор, разделение труда.

KIRISH

Mamlakatimiz iqtisodiyotida amalga oshirilayotgan ijobiy o'zgarishlarni va ularning aholimiz hayot tarzi yaxshilanib borayotganligini e'tirof etish zarur. Odilona olib borilayotgan iqtisodiy siyosat esa keng ko'lami iqtisodiy-ijtimoiy dasturlarning hayotga tatbiq etilishi natijasida sanoat tarmoqlarini rivojlantirish uchun zamin yaratilmoqda. Hususan, oziq-ovqat sanoati ham mamlakatimizda mustaqillik yillarida chinakam rivojlanish bosqichiga olib kelindi. Ushbu tarmoq bugungi kunda chinakam yuqori texnologiyali sanoatga aylandi. Buning natijasida aholini sifatli oziq-avqat maxsuloti bilan ta'minlash yildan yilga ortib, aholimizning oziq-ovqat manbai ta'minlanmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Oziq-ovqat sanoati faoliyatini xorijiy tadqiqotchi olimlardan X. Bitner, P.F. Drucker, D. McKean, D. Mann, R. Sfaim, V.J. Stevenson, A.A. Tompson, F. Vebster va boshqalar sanoat sohasini, jumladan, oziq-ovqat sanoati faoliyatini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirishga hamda soha faoliyatini vertikal va gorizontal klasterli yondashuv asosida rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlar olib borgan[1].

Respublikamizdagi oziq-ovqat sanoati faoliyatini rivojlanishi va uni boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishida ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Ushbu tadqiqotlar doirasida oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyatini boshqarish bo'yicha mahalliy olimlardan B. Berkinov, I. Boboev, U. G'afurov, O. Ismailov, N. Sotvoldiev O.Sh. Ismailovning tadqiqotlarida oziq-ovqat sanoatining rivojlanishi hamda ushbu korxonalarda iqtisodiy salohiyatini baholash bo'yicha uslubiy yondashuvlar ishlab chiqilgan hamda tadqiq qilingan. Hududlarda oziq-ovqat sanoati korxonalarining moliyaviy iqtisodiy salohiyati amaliy jihatdan baholangan[2].

Oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyatini boshqarishga ilmiy yondoshuvlarni alohida baholash, oziq-ovqat sanoati korxonalari aynan import mahsulotlarini o'rniga o'zimizda import o'rnini bo'suvchi yoki mahalliylash-

tirish tizimini yanada rivojlantirish zarur hisoblanadi. Bu kabi korxonalar boshqaruv strukturasiga mos holda yaratilgan ekonometrik modellardan keng foydalanish ham ushbu faoliyatga mavsumiylik omili ta'sirini kamaytirish va oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyatini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari soha faoliyatining rivojlanish davrini tezlashtirib iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari ortishiga xizmat qiladi.

Bugungi kunga kelib respublikamizda oziq-ovqat sanoatida faoliyat yuritayotgan korxonalar soni va ular tomonidan ishlab chiqarilayotgan mahsulot hajmi yildan yilga ortib bormoqda. Respublikada oziq-ovqat iste'mol tovarlari ishlab chiqarishni 2012–2022-yillarda barqaror o'sish tendensiyasiga erishilganini, jumladan, 2012-yilda 21527,8 mlrd.so'mni tashkil etib, 2022-yilga kelib 145011,6 mlrd. so'mga yetganini ko'rishimiz mumkin (1-jadval).

2012–2022-yillarda aynan iste'mol tovarlari ishlab chiqarishni o'sishi esa 2012-yilda 107,9 foizni tashkil etib, 2022-yilga kelib 120,7 foizga yetgani aholimizning turmush tarzi va xarid qobiliyati ortib borayotganini ko'rsatadi.

1-jadval. O'zbekistonda oziq-ovqat iste'mol tovarlari ishlab chiqarishni rivojlanish dinamikasi¹.

Ko'rsatkichlar	2012 y.	2013 y.	2014 y.	2015 y.	2016 y.	2017 y.	2018 y.	2019 y.	2020 y.	2021 y.	2022 y.
Iste'mol tovarlari ishlab chiqarish, mlrd.so'm	21527,8	28614,1	33868,5	42085,5	48253,8	59690,4	83512,6	101417,5	129348,6	155159,1	145011,6
Aholi jon boshiga iste'mol tovarlari ishlab chiqarish, ming, so'm	723,0	946,1	1101,1	1344,6	1515,1	1842,9	2534	3028,3	3778,6	4443,8	4067,8
Iste'mol tovarlari ishlab chiqarishning o'sishi, %	107,9	109,4	109,4	109,7	106,0	106,7	114,7	115,6	105,7	113,9	120,7
Oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish, mlrd. so'm	8516,4	11460,7	18154,6	18154,6	21970,3	23305,7	24053,2	29687,3	44014,1	55327,3	60474,7

O'zbekiston Respublikasida oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmi 2015–2022-yillarda qariyb 8 marta o'sgan va yiliga o'sish 9,74 foizni tashkil etgan (1-jadval).

2012–2022-yillar davomida rasmiy ro'yxatga olingan korxonalar, ishlayotgan korxonalar hamda tugatilgan korxonalar soni, faollik indeksi, bankrotlik indeksi to'g'risidagi statistik ma'lumotlar aks ettirilgan. 2012-yilda faoliyatni yangi tashkil etish maqsadida 7594,0 ta yangi korxona tashkil etilgan bo'lsa, 2022-yilga kelib bunday korxonalarning tashkil etilishi 23712,0 taga yetgan.

O'zbekiston Respublikasida 2022-yilda ishlab chiqarish sanoati rivojlanishini hududlarning ulushi tahlil qilindanda eng yuqori ulush 19,7% bilan Toshkent shahar hissasiga to'g'ri kelmoqda. Undan keyingi o'rinlarni Toshkent viloyati(17,5%) va Navoiy viloyati(14,8%) egallagan. Ishlab chiqarish sanoatini eng past ko'rsatkichi esa Surxondaryo, Sirdaryo va Jizzax viloyatlariga to'g'ri keladi (2-jadval).

Ichimliklar ishlab chiqarish oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarishning bir tarmog'i hisoblanadi. Ushbu faoliyat rivojlangan hududlar sifatida Toshkent shahri va Toshkent viloyatiga to'g'ri kelmoqda. Respublika ichimliklar ishlab chiqarishning 82,1 foizi aynan shu ikki viloyat hissasiga to'g'ri kelmoqda.

Yuqoridagi jadvaldan tamaki mahsulotlari ishlab chiqarish mamlakatimizning Toshkent shahri (18,5%) va Samarqand viloyati (13,3%) da ishlab chiqarilganini ko'rishimiz mumkin.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligining ma'lumotlari asosida tayyorlangan.

2-jadval. O'zbekiston Respublikasida 2022-yilda ishlab chiqarish sanoati tarkibida hududlarning ulushi, %²

	Jami:	Qoraqalp. Respublikasi	Andijon	Buxoro	Jizzax	Qashqadaryo	Navoiy	Namangan	Samarqand	Surxondaryo	Sirdaryo	Toshkent	Farg'ona	Xorazm	Toshkent sh.
Ishlab chiqarish sanoati	100	3,3	11,6	5,6	2,3	3,3	14,8	3,2	6,1	1,4	1,5	17,5	6,2	3,8	19,7
Oziq-ovqat ishlab chiqarish	100	4,3	5,4	6,2	2,2	5,3	3,3	5,1	13,3	2,5	3,2	16,3	7,8	6,6	18,5
Ichimliklar ishlab chiqarish	100	1,5	0,1	2,1	0,1	1,0	0,1	3,3	1,7	0,2	0,3	11,9	0,5	6,9	70,2
Tamaki mahsulotlari ishlab chiqarish	100	4,3	5,4	6,2	2,2	5,3	3,3	5,1	13,3	2,5	3,2	16,3	7,8	6,6	18,5

O'zbekistonda 2012–2022-yillar davomida statistik ma'lumotlarni tahlili oziq-ovqat sanoati korxonalari tomonidan ishlab chiqarilgan tayyor mahsulotlarning iste'mol bozorida bir nechta tendensiyalarni aniqlash imkonini berdi:

1. Mamlakatni asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichi hisoblangan yalpi ichki mahsulot hamda uning tarkibiy qismida oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish sifati va hajmi barcha faoliyat turlariga parallel holda ortib borgan;

2. Oziq-ovqat sanoati tomonidan ishlab chiqarilgan yalpi mahsulot hajmi qiymat jihatidan ortib borgan bo'lsa-da, uning o'sish sur'ati ishlab chiqarish sanoati tarkibidagi ulushi ko'rilayotgan 10 yil davomida mos ravishda 19,4 % dan 12,9 %ga kamaygan;

3. Mamlakatimizdagi oziq-ovqat sanoati tarkibidagi korxonalar tomonidan mahsulot tayyorlash 7 martadan oshiqroqqa ko'paygan;

4. Oziq-ovqat sanoati tarmog'i korxonalari soni 2012-yil 6574,0 tadan 2022-yilga kelib 22154,0 taga yetgan.

5. Tahlil qilinayotgan 2012–2022-yillar oralig'ida oziq-ovqat sanoati mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmi Toshkent shahri, Toshkent viloyati va Samarqand viloyatlarida yuqori o'sish tendensiyasiga ega bo'lganligini ko'rsatadi. Surxondaryo viloyati, Sirdaryo viloyati va Jizzax viloyatlarida esa ko'rilayotgan vaqt oralig'idagi oziq-ovqat sanoati mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmi qolgan hududlarga nisbatan pastroq darajada ortgan.

6. Tarmoq korxonalari faoliyatini samarali tashkil etishdagi asosiy muammolarning aksariyati raqobatga moslasha olmasligini va bu muammoni oziq-ovqat korxonasi samarali boshqaruv tizimini tashkil etish orqali bartaraf etish mumkinligini ilmiy asoslaydi. Shu asosida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori bilan agrar soha va uning samaradorligi va infratuzilmani rivojlantirish boshqarmasi negizida boshqaruv xodimlarining cheklangan soni 12 ta shtat birligidan iborat oziq-ovqat sanoatini rivojlantirish bosh boshqarmasi tashkil etilishi belgilandi.

Yuqorida sanalgan iqtisodiy islohotlar va rivojlanish tendensiyalarini inobatga olib, iqtisodiy sektorda oziq-ovqat mahsulotlarini bundan ham keng assortimentda va hajmda ishlab chiqarish uchun chuqur tarkibiy tuzilmalarning boshqaruv mexanizmlarini ilmiy asoslagan holda olib borish eng asosiy omil ekanligini ko'rsatib berdi.

Shunday qilib, bir tomondan, oziq-ovqat sanoati korxonalarini boshqarish usullari va mexanizmlarini yetarli darajada bilmaslik va ishlab chiqish darajasi va ushbu muammoning ilmiy va amaliy ahamiyati, ikkinchi tomondan, tadqiqoti mavzusini tanlashni belgilab berdi.

Xulosa sifatida ko'rsatib o'tish mumkinki, har qanday tizimning boshqarilishi uchun eng muhim shart uning barqarorligi bo'lib, unda ma'lum bir algoritm bilan ishlaydigan tizimning muvozanatga yaqin bo'lgan sharoitlarda ishlash maqsadiga erishishni tushunish mumkin. Yetarli barqarorlik sharoitlari tarkibiy tuzilish va funksiyalarning simmetriya darajasi bilan belgilanadi, bu esa qurilish faoliyatining haqiqiy ko'rsatkichlarini rejalashtirilgan qiymatdan va vaqtdan chetga chiqishni nazorat qilish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- Desai M., Gompers P. and Lerner J. (2003) Institutions, Capital Constraints, and Entrepreneurial Firm Dynamics: Evidence from Europe, Harvard HOM Research Paper, 59.
- Kolsa R.P., Yula J.N. "Food marketing", USA, 2007. – p. 44.

² O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi ma'lumotlari asosida tuzilgan.

3. Kudryashova A.A., Presnyakovalar O.P. Prodovolstvennoy bezopasnost:
4. I.Yu. Umarov O'zbekiston Respublikasida oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish salohiyati. DOI: https://doi.org/10.55439/EIT/vol10_iss3/a25.
5. Abdullaev A.G. Oziq-ovqat sanoati rivojlanishi va joylanishining iqtisodiy-geografik xususiyatlari (Xorazm viloyati misolida): Geo. fan. fal. dok. avtoref. – T.: FzMU, 2017, – 44 b.
6. Sotvoldiev N.J. Oziq-ovqat xavfsizligi tushunchasi va uning ilmiy-nazariy konsepsiyasi. // "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 6, noyabr-dekabr, 2017 yil, 8 b.
7. Turgunov M. (2021). State and prospects of the republic of uzbekistan in international ratings of innovation development. Theoretical & Applied Science, (7), 37-42.
8. Turgunov M. (2021). Issues of innovative approach and financing of innovative projects in rapid economic development. Ekonomika i sotsium, (7), 151-159.
9. Kodirov S. (2021). Issues of business cooperation in the national economy of uzbekistan. Ekonomika i sotsium, (7), 79-88.
10. Muallif hisob-kitoblari. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

